

НАПРЯМ 2. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-8>

ДО ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВOPУШЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Абакумова Юлія Вікторівна

доктор юридичних наук, доцент,

*професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Класичного приватного університету (м. Запоріжжя)*

З 24 лютого 2022 р. нашій державі доводиться протистояти збройній агресії з боку російської федерації. Діяльність всіх патріотів України, всіх її відповідальних та чесних громадян, так чи інакше, спрямована на досягнення головної мети, яка всіх нас на сьогодні об'єднує – перемоги. Але, нажаль, дії окремих осіб можуть бути спрямовані на допомогу представникам країни агресора. З метою притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності за вчинене Верховною Радою України було доповнено Кримінальний кодекс України (далі – КК України) ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» (Кодекс доповнено статтею 111-1 згідно із Законом № 2108-IX від 03.03.2022 р.) [1].

Кримінальне правопорушення «колабораційна діяльність» виражається у активних альтернативних, передбачених частинами 1–8 ст. 111-1 КК України, діях, а саме: 1) публічному запереченні громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічних закликах громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України (ч. 1, ст. 111-1); 2) добровільному зайнятті громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 2, ст. 111-1); 3) здійсненні

громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також діях громадян України, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (ч. 3, ст. 111-1); 4) передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4, ст. 111-1); 5) добровільному зайнятті громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільному обранні до таких органів, а також участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічних закликах до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території (ч. 5, ст. 111-1); 6) організації та проведенні заходів політичного характеру, здійсненні інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активної участі у таких заходах (ч. 6, ст. 111-1); 7) добровільному зайнятті громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільній участі громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи наданні таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України (ч. 7, ст. 111-1); 8) вчиненні особами, зазначеними у частинах п'ятій – сьомій цієї статті КК України, дій або прийняті рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків (ч. 8, ст. 111-1) [2].

Якщо проаналізувати кримінально-правові санкції, передбачені законодавцем за колабораційну діяльність, то необхідно зазначити, що кримінальні правопорушення, передбачені частинами 1 – 8 ст. 111-1 КК України можна умовно поділити на три групи: 1) кримінальні проступки (ч. ч. 1 та 2); 2) нетяжкі та тяжкі злочини (ч. ч. 3-5); 3) особливо тяжкі злочини (ч. ч. 6-8) (відповідно до змісту ст. 12 КК України). Слід зазначити, що, фактично, досліджуване кримінальне правопорушення містить об'єктивні ознаки інших самостійних складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями Особливої частини КК України, зокрема таких як: 1) Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України); 2) Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України); 3) Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК України); 4) Державна зрада (ст. 111 КК України); 5) Пособництво державі агресору (ст. 111-2 КК України) тощо. До того ж безпосередньо склади суспільно небезпечних діянь, передбачених частинами 1–8 досліджуваної статті КК України, мають певну схожість один з одним. Так відповідальність за ч. 1 ст. 111-1 КК України передбачається за дії у вигляді публічних висловлювань – заперечень або закликів в одній із таких форм: публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України; публічне заперечення встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України; публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; публічні заклики до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та(або) окупаційною адміністрацією держави-агресора; публічні заклики до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України. Таке злочинне діяння необхідно відмежовувати від передбачених ч. 6 цієї ж статті, де йдеться про здійснення інформаційної діяльності та організацію і проведення заходів політичного характеру спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України. Відповідно до ч. 6 ст. 111-1 кримінальна відповідальність має наставати у випадку, коли зазначені заходи здійснюються у співпраці з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією тощо. Не виключено, що така інформаційна діяльність може полягати і у публічному запереченні здійснення збройної агресії проти України.

Склад, опис якого міститься у ч. 1 досліджуваної кримінально-правової норми, відноситься до проступків, оскільки за його вчинення передбачено основне покарання у виді позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. За вчинення діяння, передбаченого ч. 6 цієї ж статті законодавець встановив більш суворе покарання – позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Це пов'язано з тим, що даний склад злочину є більш об'ємним та суспільно небезпечним, оскільки охоплює не лише проведення відповідних заходів політичного та інформаційного характеру, але такі дії мають смислове навантаження, яке пропагандує хибні «цінності» держави-агресора. Також з об'єктивної сторони цей злочин може виражатися у активній участі в таких заходах. В той же час поняття «активна участь в заходах» є категорією оціночною. Вважається, що для кваліфікації діяння за ч. 6 ст. 111-1 КК України достатньо встановити факт вчинення подібних протиправних дій у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, а також наявність відповідного спрямування дій винного, а саме на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Закон України № 2108-IX від 03.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12>
2. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-03. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page9>